

Τὸ Αὐτοκέφαλο καὶ τὸ Αὐτόνομο στὴν πορεία πρὸς τὴν Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδο

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΒΥΔΟΥ κ. ΚΥΡΙΛΛΟΥ (ΚΑΤΕΡΕΛΟΥ)*

Σὲ ὅσους ἔστω καὶ εὐκαιριακά -θὰ ἔλεγα- ἀσχολοῦνται μὲ θέματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ κανονικοῦ δικαίου καὶ δὴ μὲ θέματα ἐκκλησιαστικῶν διοικητικῶν θεσμῶν, εἶναι ἀπολύτως συνειδητὸ καὶ γνωστὸ ὅτι ὁ τρόπος χορήγησης τοῦ καθεστώτος τοῦ Αὐτονόμου καὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἀποτελοῦν σήμερα ἀκανθώδη προβλήματα, τὰ ὅποια ἀναζητοῦν τὴν ἐπίλυσή τους μὲ καθιέρωση κοινῶς καὶ γενικῶς ἀποδεκτῶν κανόνων, ἢ τήρηση τῶν ὁποίων θὰ μποροῦσε νὰ προλάβει τὴν ἔγερση ἀμφισβητήσεων καὶ ἐνστάσεων καὶ νὰ διαφυλάξει τὴν ἐνότητα τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πού σήμερα πολλαπλῶς -καὶ αὐτὸ εἶναι κοινὸς τόπος- ἀπειλεῖται. Ἡ δυσκολία τοῦ προβλήματος ἔγκειται ἀσφαλῶς στὴ μέχρι σήμερα ἀπουσία συγκεκριμένων καὶ σαφῶν κανονικῶν διατάξεων ἀδιαμφισβήτητης ἰσχύος γιὰ τὸ περιεχόμενο τῆς ἔννοιας τῆς αὐτονομίας κατ' ἀρχήν, τίς προϋποθέσεις πού θὰ πρέπει νὰ συντρέχουν γιὰ νὰ χορηγηθεῖ, ποῖο εἶναι τὸ ἀρμόδιο ὄργανο γιὰ τὴ χορήγησή της, ἢ καὶ τὴν ἐνδεχόμενη ἄρση της, ἀλλὰ καὶ τίς ἐσωτερικὲς σχέσεις τῆς αὐτονομηθείσης Ἐκκλησίας μὲ τὴν Ἐκκλησία πού τῆς χορήγησε τὴν αὐτονομία, ἀλλὰ καὶ τίς ὑπόλοιπες αὐτόνομες Ἐκκλησίες. Ἀνάλογα ἐρωτήματα παραμένουν μέχρι σήμερα ἀναπάντητα σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν παραχώρηση τῆς αὐτοκεφαλίας καὶ τὴ δημιουργία μιᾶς αὐτοδιοικουμένης Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Ἡ σοβαρὴ αὐτὴ ἔλλειψη κοινῶς παραδεκτῶν κανονικῶν διατάξεων γιὰ τὴ χορήγηση τοῦ Αὐτονόμου καὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου ἔχει ὀδηγήσει τὴ θεωρία, δηλ. κανονολόγους καὶ ἱστορικούς¹, νὰ προσπαθοῦν νὰ συνάγουν ἀρχὲς ὡς ἀπαντήσεις στὰ παραπάνω

*. Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀβύδου κ. Κύριλλος (Κατερέλος) εἶναι Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.

1. Βλ. ἐνδεικτικὰ, ΣΠ. ΤΡΩΙΑΝΟΣ, Παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν τυπικῶν καὶ οὐσιαστικῶν προϋποθέσεων τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ αὐτοκεφάλου καὶ τοῦ αὐτονόμου ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ, Τιμητικὸν ἀφιέρωμα εἰς τὸν Μητροπολίτην Κίτρους Βαρνάβαν ἐπὶ τῇ 25ετηρίδι τῆς ἀρχιερατείας του, Ἀθῆναι 1980, 337-348. Βλ. ΦΕΙΔΑΣ, Τὸ «αὐτοκέφαλον» καὶ τὸ «αὐτόνομον» ἐν τῇ Ὁρθο-

ἔρωτήματα, προσπαθώντας νὰ συνθέσουν καὶ νὰ ἐξάγουν κανόνες γενικούς, κανόνες μὲ ἓνα ἐπαγωγικὸ τρόπο σκέψης ἀπὸ τὶς μεμονωμένες περιπτώσεις, στὶς ὁποῖες χορηγήθηκε Ἀυτόνομο ἢ Ἀυτοκέφαλο, τὶς ὁποῖες ἐξαντλητικὰ καὶ ἐνδελεχῶς μελετοῦν. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ ὁποιαδήποτε μέχρι τώρα φιλότιμη τέτοια προσπάθεια βρίσκεται σὲ προσωπικὸ καὶ δὴ ὑποκειμενικὸ ἐπίπεδο, γι' αὐτὸ προέβαλε πάντα ἡ ἀναγκαιότητα μιᾶς διορθόδοξης ἀντιμετώπισης τοῦ ὅλου προβλήματος.

Ἔτσι λοιπὸν τὸ θέμα τοῦ Ἀυτονόμου καὶ τοῦ Ἀυτοκεφάλου εὐλόγα ἐντάχθηκαν, αὐτονόητα καὶ ἀμέσως, στὸν κατάλογο τῶν 10 θεμάτων², γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποφασίσει ἡ μέλλουσα νὰ συνέλθει τὸν Ἰούνιο Ἁγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ σύγκληση τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, γιὰ τὶς ἀποφάσεις πού θὰ λάβει καὶ τὶς λύσεις πού θὰ δώσει σὲ κάποια -ἔστω καὶ ὀλίγα- ἀπὸ τὰ ἐπείγοντα προβλήματα πού ἀφοροῦν τὸν ὀρθόδοξο κόσμο. Εἶναι λυπηρὴ, θὰ ἔλεγα ὀδυνηρὴ, ἡ διαπίστωση τῆς ἀδυναμίας τῶν Ὁρθοδόξων νὰ παράσχουν ἀπὸ κοινοῦ τὴ σύγχρονη μαρτυρία τους ἀπέναντι σὲ ἐκείνους πού κάποιοι ἀπὸ ἐμᾶς ἀποκαλοῦμε ἢ θεωροῦμε ὡς σχισματικούς, αἰρετικούς ἢ -μετριοπαθέστερα- ἑτεροδόξους καὶ στὸν κόσμο ὀλόκληρο γενικότερα.

Μιὰ ἀπόδειξη αὐτῆς τῆς ἀδυναμίας νὰ συμφωνήσουμε ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς χορήγησης τῆς αὐτοκεφαλίας, τὸ ὁποῖο ἐξ αἰτίας τῆς ἀσυμφωνίας τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲν συμπεριλαμβάνεται τελικὰ στὸν κατάλογο τῶν ὑπὸ συζήτηση θεμάτων τῆς προσεχοῦς Συνόδου. Ἡ διορθόδοξος προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ του συνήλθε μεταξύ 9-17 Δεκεμβρίου 2009 στὸ Σαμπεζύ³, ἐπεξεργαζόμενη περαιτέρω ἓνα προηγούμενο σχέδιο⁴ τοῦ ἔτους

δόξω Ἐκκλησία, ἐν Ἱεροσολύμοις 1979. Πρ. ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, Οἱ θεσμοὶ τῆς «αὐτονομίας» καὶ τοῦ «αὐτοκεφάλου» τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν σύμφωνα μὲ τὸ θετικὸ δίκαιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰῶνα, Θεσσαλονίκη 1988. ΑΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ – ΓΡ. ΛΙΑΝΤΑΣ, Οἱ θεσμοὶ τοῦ αὐτοκεφάλου καὶ τοῦ αὐτονόμου καθεστώτος στὴν Ὁρθόδοξὴ Ἐκκλησία (Μελέτες – Πηγές), Θεσσαλονίκη 2014.

2. ΕΥΑΓ. ΒΑΡΕΛΛΑ, Διορθόδοξοι καὶ Οἰκουμενικαὶ σχέσεις τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸν κ' αἰῶνα, Θεσσαλονίκη 1994, 124-129.

3. Βλ. Ἐπίσκεψις 707 (2009) 9. Γιὰ τὸ ἑλληνικὸ κείμενο: <http://www.goarch.org/archdiocese/documents/chambesy/decision-gr>. Γερμανικὴ Μετ. (P. Sonntag), *Orthodoxie aktuell* 9 (2009) 19-21. S. P. DOBRESCU, *La quarta conferenza panorthodossa preconciliare*, Ὁδηγὸς 28 (2009), τεύχ. 3) 7-10.

4. Τὸ κείμενο τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 2009 ἀναφέρει στὴ δεύτερη παρά-

1993, συνεφώνησε και ένεκρινε τὸ ἑξῆς: «Ἐκφράζων τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας – μητρὸς καὶ τὴν πανορθόδοξον συναίνεσιν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀνακηρύσσει ἐπισημῶς τὸ αὐτοκέφαλον τῆς αἰτησαμένης Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Τόμου τῆς αὐτοκεφαλίας. Ὁ Τόμος οὗτος ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου συμμαρτυρούντων ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ὑπογραφῆς αὐτῶν τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν ἁγιοτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, πρὸς τοῦτο προσκαλουμένων ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου». Ἐνῶ λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνο τὸ ἀπόσπασμα κατανοεῖ κανεὶς ὅτι ἡ δημιουργία μιᾶς νέας αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας ἀπαιτεῖ τὴ συναίνεση ὅλων τῶν ἄλλων, μὲ πρώτη τὴ συγκατάθεση τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας στὴν κανονικὴ δικαιοδοσία τῆς ὁποίας ἀνήκει, τὸ πρόβλημα δημιουργήθηκε, ὅταν στὴ συνεδρίαση τῆς διορθόδοξου προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς⁵ μεταξύ 21-26 Φεβρουαρίου 2011, οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες διεφώνησαν στὸν τρόπο ὑπογραφῆς τοῦ Τόμου αὐτοκεφαλίας πού, ὅπως ἐλέχθη, ὀφείλει νὰ συντάξει ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Γιὰ τὸ θέμα ἔγιναν οἱ ἀκόλουθες προτάσεις⁶:

α) Ὁ Τόμος νὰ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχην μὲ τὴν ἰδιόχειρον προσθήκην τῆς λέξεως «ἀποφαίνεται» καὶ στὴ συνέχεια ἀπὸ τοὺς Προκαθημένους τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μὲ τὴν προσθήκην τῆς λέξεως «συναποφαίνεται».

β) Ὁ Τόμος νὰ ὑπογράφεται ὡς ἀνωτέρω μὲ τὴν προσθήκην ἔκφρασης ταυτόσημης πρὸς τὸ «συναποφαίνεσθαι» ἢ χωρὶς καμιά προσθήκη.

γ) Ὁ Τόμος νὰ ὑπογράφεται ὡς ἀνωτέρω, ἀλλὰ μὲ τὴν συμπερίληψη μέσα στὸ κείμενο δήλωσις περὶ ἰσοτιμίας ὅλων τῶν προκαθημένων.

δ) Ὁ Τόμος νὰ ὑπογράφεται ἀπὸ τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχην μὲ τὴν προσθήκην τῆς ἔκφρασης «ἀποφαίνεται μετὰ πάντων τῶν Προκαθημένων τῶν ἁγιοτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν».

γραφο τὰ κάτωθι: «Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐμελέτησεν, ἐν πρώτοις τὸ περιεχόμενον τῆς παραγράφου 3γ) τοῦ ὑπὸ τῆς προηγουμένης, ἐν ἔτει 1993 συνελθούσης, Συνελεύσεως αὐτῆς ἐγκριθέντος κειμένου περὶ τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ. Ἡ παράγραφος αὕτη παρεπέμφθη εἰς τὴν παρούσαν ἐπιτροπὴν πρὸς πληρεστέραν ἐπεξεργασίαν καὶ ἀναζήτησιν τῆς ἐπ' αὐτῆς ἐνιαίας θέσεως τῶν κατὰ τόπους Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν». Βλ. τὸ ἀνακοινωθὲν τῆς Διορθόδοξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, Ἐπίσκεψις 498 (1998) 25-26. Γιὰ ὁλόκληρο τὸ κείμενο περὶ Αὐτοκεφάλου καὶ τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεώς του, Ἐπίσκεψις 498 (1993) 24-25.

5. Βλ. Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Συνόδου. Σαμπεζῦ 21-27 Φεβρουαρίου 2011, Ὁρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, Σαμπεζῦ – Γενεύη.

6. Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ, ὅπ. παρ., 309.

Τελικῶς, ἐνῶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο προέβαλε ὡς ἐνδεδειγμένο τὸν πρῶτο τρόπο ὑπογραφῆς, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας ἐπέμενε ὅτι ὁ Τόμος τῆς Αὐτοκεφαλίας θὰ πρέπει νὰ ὑπογράφεται κατὰ τὴ σειρά τῶν Διπτύχων ἀπὸ ὅλους τοὺς Προκαθημένους χωρὶς προσθήκη στίς ὑπογραφές⁷ τους.

Μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα πὺ ἀνεπτύχθησαν πολὺ συνοπτικά, μπορεῖ νὰ παρατηρήσει κανεὶς τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ δημιουργία μιᾶς νέας αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας πὺ προϋποθέτει τὴ συγκατάθεση τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποσπᾶται, καθίσταται ἀπὸ δύσκολη ἕως ἀδύνατη ὑπόθεση. Εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων σήμερα δύσκολο μέχρι ἀδύνατο, γιὰ εὐνόητους λόγους, ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας νὰ συγκατατεθεῖ στὸ αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σκοπίων ἢ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας νὰ συγκατατεθεῖ ποτὲ στὴν αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας. Παρόμοιες ἀξεπέραστες δυσκολίες προκύπτουν καὶ θὰ προκύψουν ἐνδεχομένως στὸ χῶρο τῆς διασπορᾶς, ὅπως δείχνει τὸ παράδειγμα τῆς ΟCA στὸ χῶρο τῆς Ἀμερικῆς.

β) Ὁ ὅρος «συναποφαίνεται» δηλώνει μὲν ἑτεροπροσδιορισμὸ, αὐτὸ ὅμως δὲ δημιουργεῖ πρόβλημα, ὅταν ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπάρχει ὁ «προσδιορισμὸς», δηλ. ἡ ἐλεύθερη συγκατάθεση τῆς κάθε Ἐκκλησίας γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς νέας αὐτοκέφαλης, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο βᾶσει τῶν ἱερῶν κανόνων εὐρίσκειται πρῶτο στὴν τάξη προκαθεδρίας μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, ἐνισχυμένο μὲ πρεσβεία ἴσα μὲ αὐτὰ τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης. Ὅλες οἱ μέχρι σήμερα αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες ἔλαβαν ἐξ αὐτοῦ τὴν αὐτοκεφαλία τους, οἱ πλεῖστες δὲ ἐξ αὐτῶν ἀποτελοῦσαν τμῆμα τῆς δικαιοδοσίας του. Ἡ ἀπόφαση καὶ ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴ σύνταξη τοῦ σχετικοῦ Τόμου ἀνήκε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἀκολουθούσης τῆς συμφωνίας τῶν ἄλλων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ἐξ αὐτοῦ βεβαίως τοῦ λόγου -σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο- ἢ ἔκδοση τοῦ Τόμου Αὐτοκεφαλίας ἀνατίθεται ἀποκλειστικὰ στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη καὶ οἱ Προκαθημένοι τῶν ἄλλων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καλοῦνται νὰ ἐκφράσουν τὴ συμφωνία τους στὸ περιεχόμενό του. Ὅταν δὲ πράττουν τοῦτο καὶ ἐκφράζουν τὴ συμφωνία τους σὲ ἕνα ἤδη συντεταγμένο κείμενο, τότε αὐτονόητα δὲν ἀποφαίνονται οἱ ἴδιοι, ἀλλὰ συν-αποφαίνονται ἐγκρίνοντας τὸ περιεχόμενον τοῦ Τόμου πὺ ἤδη προϋπάρχει. Κατὰ συνέπεια ἡ διάκρι-

7. Τὸ γεγονός ὅτι στὴν ἄποψη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας προσεχώρησαν κυρίως οἱ σλαβικὲς Ἐκκλησίες ὑποδηλώνει τὴν ἐμφιλοχώρηση τοῦ πνεύματος τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ καὶ τὴν ἔλλειψη κανονικῶν κριτηρίων.

ση μεταξύ «άποφαίνεσθαι» και «συναποφαίνεσθαι» δὲν ἔχει μόνο λογικό, ἀλλὰ ἔχει καὶ ἔρρισμα κανονικό.

γ) Ἡ ὑπογραφή κατὰ τὴ σειρά τῶν Διπτύχων δὲν εἶναι δυνατή, ἀφοῦ μέχρι τώρα οἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίες δὲν μπόρεσαν νὰ συμφωνήσουν στὸ θέμα αὐτό⁸, ἔτσι δὲ καὶ τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι ἓνα ἄλλο θέμα, τὸ ὁποῖο δὲν συμπεριλαμβάνεται τελικὰ στὸν κατάλογο τῶν ὑπὸ συζήτηση θεμάτων, ἐνῶ ἀρχικὰ ἐπρόκειτο καὶ αὐτὸ νὰ συζητηθεῖ.

δ) Ἐνῶ οἱ τόμοι αὐτοκεφαλίας πού ἐκδόθησαν τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνες ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο προβλέπουν ἐνίοτε ὅτι ἡ χορηγηθεῖσα αὐτοκεφαλία ἢ ἡ μεταγενέστερη, σὲ μερικές περιπτώσεις, ἀπόδοση τῆς πατριαρχικῆς τιμῆς θὰ πρέπει νὰ ἐπικυρωθεῖ ἀπὸ Οἰκουμενικὴ Σύνοδο⁹, σὲ κανένα ἀπὸ τὰ παραπάνω κείμενα δὲ γίνεται μνεία τῆς ρήτηρας αὐτῆς.

Ἐνῶ μὲ αὐτὰ τὰ δεδομένα δὲν ὑπάρχει πρὸς ἔγκριση κείμενο τῆς Σύνταξης τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν πού νὰ ἀφορᾷ τὸ Αὐτοκέφαλο καὶ τὰ Δίπτυχα (21-28 Ἰανουαρίου 2016), ἀντίθετα ὑπάρχει κείμενο πού νὰ ἀφορᾷ τὸ Αὐτόνομο καὶ τὸν τρόπο τῆς ἀνακηρύξεώς του, πού εἰσάγεται πρὸς συζήτηση καὶ τελικὴ ἀποδοχὴ ἀπὸ τὴν προσεχῆ Πανορθόδοξο Σύνοδο. Κείμενο γιὰ τὸ Αὐτόνομο καὶ τὸν τρόπο ἀνακηρύξεως αὐτοῦ εἶχε, ὅπως ἦδη ἀνεφέρθη, κατ' ἀρχὴν συζητηθεῖ καὶ ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὴ Διορθόδοξο Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ¹⁰, τὴ συγκληθεῖσα μεταξύ 9-17 Δεκεμβρίου 2009, ἓνα κείμενο

8. Διορθόδοξος Προπαρασκευαστικὴ Ἐπιτροπὴ (Σαμπεζύ, 21-26 Φεβρουαρίου 2011), 313-314: «Πανορθόδοξος ὁμως συμφωνία δὲν ὑφίσταται σήμερον ὡς πρὸς τὴν τάξιν ἐνίων ἐξ αὐτῶν (Κύπρου, Γεωργίας, Πολωνίας καὶ Ἀλβανίας)... Ἡ Ἐπιτροπὴ διεπίστωσε τὴν ἀδυναμίαν ἐξευρέσεως ὁμοφώνως ἀποδεκτῆς προτάσεως ὡς πρὸς τὰ θέματα ταῦτα».

9. Βλ. Ἐπιστολὴ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Βουλγαρίας περὶ ἀνακοινώσεως πρὸς αὐτὴν τῆς ἀποφάσεως γιὰ τὴν ἀνύψωσίν της σὲ Πατριαρχεῖο, ΑΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ – ΓΡ. ΛΙΑΝΤΑΣ, ὅπ. παρ. 103: «... ἔως οὗ καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο τελειωτικῶς καθορισθῆ ὑπὸ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, μόνης ἐχούσης τὸ δικαίωμα τοῦ προάγειν τινὰ τῶν ἐπὶ μέρος ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν εἰς Πατριαρχικὴν ἀξίαν καὶ περιοπήν». Γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Γεωργίας ΑΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ – ΓΡ. ΛΙΑΝΤΑΣ, ὅπ.παρ., 166-167: «...χορηγήσῃ τὴν παρ' ἡμῶν εὐλογίαν, ἀναγνώρισιν καὶ κύρωσιν πρὸς τὴν αὐτοκεφαλίαν καὶ ἀνεξάρτητον ὄργάνωσιν αὐτῆς ἐπ' ἀναφορᾷ μέντοι γε πρὸς τὴν μέλλουσαν Ἁγίαν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον...».

10. Βλ. Ἐπίσκεψις 707 (2009) 9. Στὸ ἀνακοινωθὲν τῆς Διορθοδόξου Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς μεταξύ ἄλλων ἀναφέρεται ὅτι αὐτή: «Κατέγραψεν εἰς εὐσύνοπτον καὶ περιεκτικὸν κείμενον τὴν ἐνιαίαν θέσιν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Αὐτονόμου καὶ τοῦ τρόπου ἀνακηρύξεως αὐτοῦ, περιγράψασα τὴν ἔννοιαν καὶ τὸ περιεχόμενον τοῦ Αὐτονόμου, τὴν ἀκολουθητέαν διαδικασίαν ἀνακηρύξεως αὐτοῦ καὶ τὰς συνεπείας αὐτῆς».

πού ἐπέξεργάστηκε καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον υἱοθέτησε καὶ ἡ Ε΄ Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξος Διάσκεψη στὸ Chambésy πού συνήλθε ἀπὸ 10-17 Ὀκτωβρίου 2015, ἀκόμα καὶ στὴ φραστικὴ του διατύπωση¹¹. Τὸ τελευταῖο αὐτὸ κείμενο, δηλ. οὐσιαστικὰ τὸ πρωταρχικὸ κείμενο τοῦ 2009, εἰσάγεται πρὸς ἔγκριση ἀπὸ τὴν προσεχῆ Πανορθόδοξο Σύνοδο καὶ ὀφείλει κανεὶς βάσιμα νὰ εὐελπιστεῖ ὅτι τὸ κείμενο αὐτὸ θὰ ἐγκριθεῖ τελικὰ, γιατί ἔχει τὴν πανορθόδοξο συναινέση καὶ γίνεται ἀποδεκτὸ χωρὶς ἀντιρροήσεις. Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει ὅτι στὸ μέλλον ἀποκλείεται νὰ ἐγερθοῦν ζητήματα πού νὰ ἀφοροῦν τὸ θέμα αὐτό.

Τὸ κείμενο ἀναφέρεται στὴν ἔννοια, τὸ περιεχόμενο καὶ τὰ ποικίλα σχήματα τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτονομίας, στὶς προϋποθέσεις μιᾶς τοπικῆς Ἐκκλησίας νὰ ζητήσῃ τὴν αὐτονομία της ἀπὸ τὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, στὴν ὁποία ὑπάγεται, στὴν ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότητα μιᾶς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας νὰ ξεκινήσῃ καὶ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴ διαδικασία παροχῆς τοῦ αὐτονόμου, στὴ ρητὴ ἀπαγόρευση γιὰ τὴν ἴδρυση αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν στὸ χῶρο τῆς διασπορᾶς καὶ τὶς συνέπειες παροχῆς τῆς αὐτονομίας, τόσο γιὰ τὶς σχέσεις τῆς αὐτονομηθείσης Ἐκκλησίας μὲ τὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία πού τῆς παρεχώρησε τὴν αὐτονομία, ὅσο καὶ πρὸς τὶς ἄλλες αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες¹².

Ἀπὸ ὅλα τὰ ἀνωτέρω θέματα πολὺ εὐκόλα μορεῖ κανεὶς νὰ διαπιστώσῃ κατ' ἀρχὴν ὅτι τὸ κείμενο δὲν προσδιορίζει μὲ ἀντικειμενικὰ κριτήρια, ποιὲς εἶναι οἱ προϋποθέσεις, οἱ ὁποῖες θὰ πρέπει νὰ συντρέχουν γιὰ νὰ παρασχεθεῖ ἡ αὐτονομία. Ἐνῶ ὅμως αὐτὸ φαίνεται ὡς μία ἐκ πρώτης ὄψεως σοβαρὴ παραλείψη, ἐν τούτοις τελικῶς αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ κατ' οὐσίαν κάτι τέτοιο, γιατί ἡ παροχὴ τῆς αὐτονομίας ἀποτελεῖ ἐσωτερικὴ ὑπόθεση τῆς αὐτοκέφαλου Ἐκκλησίας καὶ ἡ κάθε αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία ἔχει τὴν ἀποκλειστικὴ διακριτικὴ εὐχέρεια νὰ παραχωρήσῃ αὐτονομία σὲ ἕνα τμήμα της, ἐνῶ στὴν περίπτωσιν αὐτὴ ἡ γνώμη τῶν λοιπῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν παραμένει, ἐὰν βέβαια ὑπάρχει, ἀδιάφορη.

Ὡς πρὸς τὴν ἔννοια τῆς αὐτονομίας τὸ κείμενο κατανοεῖ ὡς αὐτονομία τῆ μερικῆ ἢ σχετικῆ ἀνεξαρτησία ἑνὸς ἀπολύτως συγκεκριμένου γεωγραφικῶς ἐκκλησιαστικοῦ τμήματος ἀπὸ τὴν κανονικὴ δικαιοδοσία μιᾶς αὐτοκέφαλου Ἐκκλησίας, στὴν ὁποία ὅμως παρὰ τὴν ἀποδιδόμενη αὐτονομία, συνεχίζει νὰ ἀνήκει καὶ νὰ ἀναφέρεται κανονικῶς (§ 1).

11. Βλ. Ε΄ Προσυνοδικὴ Πανορθόδοξος Διάσκεψις. Σαμπεζύ – Γενεύη 10-17 Ὀκτωβρίου 2015: Ἀπόφασις: Τὸ Αὐτόνομον καὶ ὁ τρόπος ἀνακηρύξεως αὐτοῦ. <http://www.ecpatr.org/docdisplay.php?lang=gr&id=2122&tla=gr>

12. Βλ. τὴν εἰσαγωγικὴ ἐνότητα τοῦ ἀνωτέρω κειμένου.

Τὸ κείμενο ἀναγνωρίζει ὅτι κατὰ τὴ λειτουργία τοῦ θεσμοῦ τῆς αὐτονομίας μέχρι σήμερα (γιὰ παράδειγμα μὲ τὸ Αὐτόνομο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Φιλλανδίας ἢ τῆς Ἑσθονίας στὸ πλαίσιο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἢ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας, Λεττονίας καὶ Μολδαβίας ὑπαγομένων ὡς αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν στὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας) δημιουργήθηκαν διάφορα καὶ ποικίλα σχήματα αὐτονομίας ὡς πρὸς τὸ βαθμὸ ἐξάρτησης τῆς Αὐτόνομης ἀπὸ τὴν Αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, στὴν ὁποία καὶ ἀναφέρεται (§ 1α). Εἶναι προφανές ὅτι ὁ ἕκαστοτε ἐκδιδόμενος Τόμος ἀπὸ τὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία μπορεῖ νὰ ὀρίζει κατὰ διαφορετικὸ τρόπο τὴν ἐκλογή τοῦ Πρώτου τῆς αὐτονόμου Ἐκκλησίας (δυνάμενος εἴτε νὰ διενεργεῖται ἀπὸ τὸ ἀρμόδιο ἐκκλησιαστικὸ ὄργανο τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας εἴτε ἀπλῶς νὰ ἐγκρίνεται ἀπὸ αὐτό), νὰ ἀναφέρεται στὴν κρίση τῶν ἐπισκόπων τῆς καὶ στοὺς δικονομικοὺς τρόπους διεκπεραίωσης τῆς ὑπόθεσης στὴν περίπτωσι πού αὐτοὶ ὑποπέσουν σὲ κανονικὰ παραπτώματα, στὴ συγκρότησι καὶ λειτουργία τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ στὸ πλαίσιο τῆς αὐτόνομης Ἐκκλησίας, στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τὸν τρόπο αὔξης ἢ μείωσης αὐτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ, σύμφωνα μὲ τὶς ἕκαστοτε προκύπτουσες ἀνάγκες. Δὲν ἀποκλείεται σὲ κάποιους τέτοιους Τόμους νὰ προβλέπεται καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ Πρώτου τῆς αὐτονόμου Ἐκκλησίας στὴ Σύνοδο τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας (§ 1γ), ὅπως συμβαίνει μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ Πρώτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Οὐκρανίας στὴ Σύνοδο τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας¹³.

Μὲ περισσότερη λεπτομέρεια, ὄχι ὅμως μὲ ἀπόλυτη σαφήνεια τὸ κείμενο προβλέπει τὴν ἐναρξὴ τῆς διαδικασίας γιὰ τὴν χορήγησι τοῦ Αὐτονόμου (§ 2). Ἡ πρωτοβουλία ὀφείλει νὰ προέλθει ἀπὸ τὴ ζητοῦσα τὴν αὐτονομία τοπικὴ Ἐκκλησία, ἢ ὁποία μὲ σχετικὸ γραπτὸ αἴτημά τῆς ὀφείλει νὰ δικαιολογήσῃ ὅτι διαθέτει τὶς ἐκκλησιαστικὲς καὶ ποιμαντικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴ χορήγησι τῆς αὐτονομίας καὶ νὰ ἐξηγήσῃ τοὺς σοβαροὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι καθιστοῦν ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτακτικὴ τὴ χορήγησι τῆς αὐτονομίας (§ 2α). Τὸ κείμενο δὲν προσδιορίζει οὔτε ποιὲς εἶναι αὐτὲς οἱ ἐκκλησιαστικὲς καὶ ποιμαντικὲς προϋποθέσεις πού, ὅταν ὑπάρχουν, δικαιολογοῦν τὸ αἴτημα, οὔτε ποιὸι εἶναι οἱ σοβαροὶ λόγοι πού καθιστοῦν ἀναγκαῖα τὴ χορήγησι τῆς αὐτονομίας. Κατόπιν τούτου, ἡ ἀξιολογικὴ κρίσι γιὰ τὴ συνδρομὴ τῶν προϋποθέσεων καὶ τῶν σο-

13. http://pravoslavye.org.ua/index.php?action=fullinfo&r_type=pravoslavye&id=146
Γερμ. Μετ., *Stimme der Orthodoxie* 12 (1991, τ. 2) 2 ἐπ. (Περιέχεται καὶ ὁ Πατριαρχικὸς Τόμος γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Οὐκρανίας). Γιὰ τὸν ἰσχύοντα καταστατικὸ χάρτη γιὰ τὴ διοίκησι τῆς Οὐκρανικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας (2011). http://www.patriarch.ua/upc_ustav.aspx.

βαρῶν λόγων πού δικαιολογοῦν τὴ χορήγηση τῆς αὐτονομίας ἐναπόκειται κατὰ τρόπο ἀπόλυτο στὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία, ἀπὸ τὴν ὁποία ζητεῖται ἡ αὐτονομία.

Πράγματι ἡ αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία μετὰ τὴν ὑποβολὴ σχετικοῦ αἰτήματος ὀφείλει συνοδικά (§ 2β) νὰ κρίνει καὶ νὰ ἀποφασίσει γιὰ τὴ συνδρομὴ ἢ μὴ τῶν προϋποθέσεων χορήγησης τοῦ Αὐτοκεφάλου καὶ νὰ ἀποδεχθεῖ ἢ νὰ ἀπορρίψει τὸ σχετικὸ αἶτημα. Σὲ περίπτωση θετικῆς ἀποδοχῆς τοῦ αἰτήματος δικαιούται αὐτὴ καὶ μόνον αὐτὴ, ὄχι μόνο νὰ ἐκδώσει τὸν Τόμο τῆς αὐτονομίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιβάλλει ὄρους, ρῆτρες, ὑποχρεώσεις καὶ προϋποθέσεις πού καθορίζουν τὸ εὔρος τῆς χορηγούμενης αὐτονομίας, ὅπως καὶ τὸ εἶδος τῆς σχέσης τῆς αὐτόνομης μὲ τὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία. Τὸ κείμενο προσπαθώντας νὰ ὀριοθετήσῃ τοὺς ὄρους αὐτοὺς πού καθορίζουν τὴ σχέση μετὰ τὴν αὐτόνομης καὶ αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας κάνει λόγο στὸ θεμελιώδες σημασίαις αὐτὸ σημεῖο ὅτι θὰ πρέπει νὰ τηρηθοῦν τὰ γενικὰ κριτήρια πού θέτει ἡ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση γιὰ τὸ θέμα, χωρὶς ὅμως κατὰ τρόπο ἀστασίαστο καὶ ἀντικειμενικὸ νὰ τὰ προσδιορίζει¹⁴. Ἡ συνδρομὴ ἢ ὄχι αὐτῶν τῶν κριτηρίων ἐναπόκειται στὴν πράξη στὴν ἀπόλυτο κρίση τῆς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας πού μπορεῖ κατὰ συνέπεια νὰ ἐρμηνεύει κατὰ τὸ δοκοῦν τὴν προγενέστερη ἐκκλησιαστικὴ παράδοση καὶ τὴ συνδρομὴ ἢ μὴ τοῦ σοβαροῦ λόγου πού δικαιολογεῖ τὴν αὐτονομία, μὲ ὅ,τι αὐτὸ μπορεῖ νὰ σημαίνει. Ἡ ἀνομοιογένεια τῶν περιπτώσεων αὐτονομίας δυσκολεύει ἀσφαλῶς στὴν καταγραφή ἀντικειμενικῶν κριτηρίων.

Ὁ Τόμος ὀφείλει νὰ περιέχει καὶ κάτι ἄλλο πού εἶναι πολὺ σημαντικό, ἀλλὰ καὶ αὐτονόητο ταυτόχρονα: Ὄφείλει μὲ ἀπόλυτη ἀκρίβεια νὰ περιγράφει τὴ γεωγραφικὴ ἔκταση καὶ τὰ γεωγραφικὰ ὅρια τῆς αὐτόνομης Ἐκκλησίας (§ 2β). Μετὰ τὴν ἔκδοση τοῦ Τόμου, ὁ Προκαθήμενος τῆς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας ὑποχρεοῦται νὰ ἀνακοινώσει τὴ χορηγηθεῖσα αὐτονομία πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ τὶς ἄλλες αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες (§ 2γ). Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ Προκαθήμενος τῆς αὐτοκέφαλης Ἐκκλησίας δὲν ὑποχρεοῦται νὰ ἀποστείλει τὸν ἴδιο τὸν Τόμο τῆς αὐτονομίας καὶ κατὰ συνέπεια οἱ ἄλλες αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες δὲ δικαιοῦνται νὰ ἐκφέρουν ὁποιαδήποτε κρίση, θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ, γιὰ τὴ χορηγούμενη αὐτονομία. Ἡ ἀπόδοση τῆς αὐτονομίας

14. Βλ. § 2α τοῦ κειμένου: «Ἡ ζητούσα τὴν Αὐτονομίαν αὐτῆς τοπικὴ Ἐκκλησία, ἐὰν διαθέτῃ τὰς ἀναγκαίας ἐκκλησιαστικὰς καὶ ποιμαντικὰς προϋποθέσεις, ὑποβάλλει τὸ σχετικὸν αἶτημα εἰς τὴν πρὸς ἡν ἔχει τὴν ἀναφορὰν αὐτῆς Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ἐξηγοῦσα καὶ τοὺς σοβαροὺς λόγους, οἱ ὅποιοι ὑπαγορεύουν τὴν ὑποβολὴν τοῦ αἰτήματος αὐτῆς».

θεωρείται, όπως προαναφέρθη, έσωτερική υπόθεση τής κάθε αυτοκέφαλής Έκκλησίας.

Ό κοινός νοῦς φαίνεται να συμφωνεί με την διαπίστωση αυτή, ό έμβριθής όμως νοῦς του Καθηγητή Σπ. Τρωιάνου προφανώς διαφωνεί¹⁵, θεωρώντας ότι το δικαίωμα απόδοσης αυτονομίας έχουν μόνο τα 5, σήμερα 4, δια πρεσβείων τιμής τιμηθέντα υπό των ιερών κανόνων Πατριαρχεία και ή Έκκλησία τής Κύπρου, στην όποία ή αυτοκεφαλία έδόθη δια του 8^{ου} Κανόνος τής Γ΄ Οικουμενικής Συνόδου¹⁶. Παραθέτω κατά λέξη το ενδιαφέρον απόσπασμα από το κείμενο του Σπ. Τρωιάνου, έχοντας συνείδηση ότι μάλλον είναι πολύ άργα για τή συζήτηση αυτού του θέματος, ώστε να υπάρξει, ένδεχομένως, ή άναγκαία τροποποίηση, θεμελιώδους σημασίας, για να είμαστε -κατά τον κ. καθηγητή- σύμφωνοι με το πνεῦμα των ιερών κανόνων: «Πρός παροχήν τοιαύτης αυτοδιοικήσεως (ένν. αυτονομίας) νομιμοποιούνται ενεργητικώς μόνον τα Πατριαρχεία, μάλιστα δέ, κατά τήν γνώμην μου, εκείνα μόνον, των οποίων ή άνακήρυξις έχει πλήρως συντελεσθή και κατά συνέπειαν άσκοῦν έξουσία πρωτογενή. Αί αυτοκέφαλοι Έκκλησίοι άντιθέτως έχουν δικαίωμα αυτοδιοικήσεως άνευ τινός έξαρτήσεως από άλλην Έκκλησίαν, αλλά το δικαίωμα τούτο δύναται να άσκήσουν μόνο έντός των πλαισίων, τα όποια χαράσσονται υπό τής σχετικής συστατικής πράξεως. Έν όψει τής νομικής ταύτης σχέσεως αί αυτοκέφαλοι Έκκλησίοι, μη έχουσαι άπεριοριστον υπό τήν άνωτέρω έννοιαν άνεξαρτησίαν, δέν δικαιούνται ως φρονῶ, να παραιτηθοῦν έν όλῳ ή έν μέρει του δικαιώματος αυτοδιοικήσεως υπέρ ενός τμήματός των, είτε μετά είτε και άνευ ίδιας έδαφικής υποστάσεως, διότι τούτο άποτελεί συστατικόν στοιχείον τής πρωτογενοῦς έξουσίας, ήτις παραμένει εις τόν άρχικόν φορέα, δηλαδή τήν μητέρα Έκκλησία».

Όλα αυτά σημαίνουν ότι μόνο τα Πατριαρχεία Κωνσταντινουπόλεως, Άλεξανδρείας, Άντιοχείας και Ίεροσολύμων έχουν τήν κανονική έξουσία να χορηγοῦν καθεστῶς αυτονομίας σε ένα τμήμα τής δικαιοδοσίας τους, γιατί αυτών και μόνον ή σύσταση προβλέπεται από κανόνες Οικουμενικών Συνόδων, γιατί μόνο αυτά άσκοῦν πρωτογενή έξουσία, ένῶ στίς υπόλοιπες αυτοκέφαλες Έκκλησίες, στο δικό τους Τόμο τής αυτοκεφαλίας δέν άναγνωρίζεται το περαιτέρω δικαίωμα παροχής αυτονομίας. Άσφαλῶς το δικαίωμα παροχής Αυτόνόμου έχει και ή Έκκλησία τής Κύπρου, παρότι αυτή ή έπισήμανση για εύνόητους πρακτικούς λόγους στερεείται και πρακτικῆς σημασίας.

15. Σπ. ΤΡΩΙΑΝΝΟΣ, *όπ. παρ.*, 348.

16. Ρ.Π. Β΄, 203-204.

Ἀκόμα καὶ ἐὰν συμφωνεῖ κανεὶς μὲ τὴ θέση τοῦ Καθ. Σπ. Τρωϊάνου, κατανοεῖ ὅτι ἡ ἐπιβολή της στοῦ σύγχρονο χαιώδη καὶ πολυδαίδαλο κόσμο τῆς διοικητικῆς ὀργάνωσης τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν δὲ θὰ ἦταν μιὰ εὐκολη ὑπόθεση. Ἐκεῖνο πὸν προέχει εἶναι οἱ Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες νὰ διαφυλάξουν τὴν ἐνότητά τους καὶ νὰ παράσχουν τὴν κοινὴ τους μαρτυρία στοῦ σύγχρονο κόσμο. Ἀπὸ κανονικῆς βέβαια πλευρᾶς, ἀπὸ τὸ πραγματικὸ γεγονός τῆς ὑπάρξεως 9 ἐπὶ πλέον αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν πέραν τῶν 5 (δηλ. τὰ 4 πρεσβυγενῆ Πατριαρχεῖα καὶ τὴν Ἐκκλησία τῆς Κύπρου) θὰ μποροῦσε νὰ ἐκτιμήσει κανεὶς ὅτι δὲν τίθεται θέμα ὡς πρὸς τὸ δικαίωμα τους νὰ χορηγοῦν αὐτονομία, δεδομένου ὅτι σιωπηρὰ καὶ μὲ τὴν πολυχρόνια καὶ πολυποίκιλη ἐπικοινωνία τους παρέχουν de facto τὴ μεταξύ τους ἀλληλοαναγνώριση, διαμορφώνοντας κατὰ τοὺς νεώτερους αἰῶνες ἐθιμικὰ ἓνα νέο κανονικὸ status quo. Ἔτσι μόνο μπορεῖ νὰ υπερβαίνεται τὸ κώλυμα τῆς μὴ ἀσκήσεως πρωτογενοῦς ἐξουσίας καὶ τὸ γεγονός ὅτι στὸν τόμο τῆς αὐτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας πὸν παραχωρεῖ τὸ Αὐτόνομο δὲ μνημονεύεται ρητὰ ἓνα τέτοιο δικαίωμα.

Ἐνῶ εἶναι σαφές ὅτι μιὰ αὐτόνομη Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει τὴν ἰδία ὑπόσταση στὶς διορθόδοξες, διαχριστιανικὲς καὶ διαθρησκειακὲς σχέσεις (§ 2δ) καὶ κατὰ συνέπεια ἐκφράζεται σ' αὐτὲς μέσῳ τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ ἐπισήμανση ὅτι στοῦ χώρου τῆς Διασπορᾶς¹⁷ δὲν ἰδρύνονται αὐτόνομες Ἐκκλησίες, παρὰ μόνο ὅταν ὑπάρχει πανορθόδοξη συναίνεση πὸν μπορεῖ νὰ τὴν ἐξασφαλίσει, ἐὰν στὴν πράξη τὴν ἐξασφαλίσει, ἢ σχετικὴ πρωτοβουλία τοῦ ἐκάστοτε Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου.

Γεννᾶται τώρα τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ ἀπαγορεύει καὶ τὴν ὑπαρξὴ Ἐξαρχιῶν στοῦ χώρου τῆς διασπορᾶς, ὅπως ἡ Ἐξαρχία Ὁρθοδόξων Παροικιῶν Ρωσικῆς Παραδόσεως πὸν ὑπάγεται στοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖο μὲ ἔδρα τὸ Παρίσι ἢ ἡ ἐν ὑπερορίᾳ Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας (R.O.C.O.R). Οὔτε ἡ πρώτη, οὔτε ἡ δευτέρη θὰ μποροῦσαν ἀσφαλῶς νὰ θεωρηθοῦν αὐτόνομες Ἐκκλησίες, τοὺς ἐλλείπει ἐξ ἄλλου ἢ ἐπακριβῶς προσδιορισμένη ἐνιαῖα γεωγραφικὴ περιφέρεια, τὸ καθεστῶς ὅμως αὐτοδιοίκησης πὸν διαθέτουν προσομοιάζει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον σ' αὐτὸ τῆς αὐτονομίας. Ἐκτιμᾶται ὅτι ἡ σιωπηρὰ βούληση τοῦ κειμένου ἀπαιτεῖ τὴν κατάργηση τοῦ ἰδιόμορφου αὐτοῦ «κανονικοῦ» καθεστώτος καὶ τὴν ὑπαγωγή τους στὶς ἀντίστοιχες Μητροπόλεις τοῦ

17. Βλ. § 2ε τοῦ κειμένου: «Εἰς τὸν χώρον τῆς Ὁρθοδόξου Διασπορᾶς δὲν ἰδρύνονται Αὐτόνομοι Ἐκκλησῖαι, εἰ μὴ μόνον μετὰ πανορθόδοξον συναίνεσιν, ἐξασφαλιζομένην ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα».

Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας στὸ χῶρο τῆς Διασπορᾶς, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ἡ «ἐπικαλυπτόμενη» δικαιοδοσία δύο ἐπισκόπων στὸν ἴδιο γεωγραφικὸ χῶρο, οἱ ὁποῖοι μάλιστα ἀνήκουν σὲ μία καὶ τὴν αὐτὴ (αὐτοκέφαλη) Ἐκκλησία. Ἄλλωστε ἡ ἐπιτευχθεῖσα συμφωνία¹⁸ τὸ Μάιο τοῦ 2007 μεταξὺ τῆς ὑπερορίου Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας προέβλεπε τὴν ἐντὸς πενταετίας ὑπαγωγή τῶν ἐνοριῶν τῆς πρώτης στὸν τοπικὸ ρῶσο ἐπίσκοπο, χωρὶς τὸ θέμα αὐτὸ νὰ ἔχει ἐπιλυθεῖ. Τὸ ἴδιο πρᾶγμα ἀνατίθεται καὶ στὴν ἀπόφαση τῆς δι' Γενικῆς Συνόδου τῶν ἐπισκόπων τῆς ὑπερορίου ρωσικῆς Ἐκκλησίας¹⁹.

Ἐνα ἄλλο πρόβλημα, ἡ δημιουργία τοῦ ὁποίου καταβάλλεται προσπάθεια νὰ ἀποτραπεῖ, εἶναι ἡ ὑπαρξη δύο διαφορετικῶν αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν ὑπὸ δύο διαφορετικῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν στὸν ἴδιο γεωγραφικὸ χῶρο (§ 2 στ'). Σὲ μιὰ τέτοια περίπτωση τὰ ἐμπλεκόμενα μέρη, εἴτε μαζί, εἴτε χωριστά, ὀφείλουν νὰ προσφύγουν στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ ἀναζητήσει τὴν κανονικὴ λύση στὸ θέμα κατὰ τὰ πανορθόδως ἰσχύοντα. Στὸ σημεῖο αὐτὸ διαβλέπει κανεὶς ὅτι ἡ προσφυγὴ πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη ἀνάγεται στὴν ἀρμοδιότητα τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες θ' καὶ ιζ' τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου στὴ Χαλκηδόνα²⁰ νὰ ἀσκεῖ ὑπερόρια δικαιοδοσία γιὰ προβλήματα καὶ θέματα τῶν ἄλλων Πατριαρχειῶν, ὅταν αὐτὸ τοῦ ἤθελε ζητηθεῖ. Τέτοιου εἴδους παρεμβάσεις τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ὑπάρχουν πολυάριθμες στὶς κανονικὲς πηγές ἀκόμα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ Χαλκηδόνα μέχρι τὴ σύγχρονη ἐποχὴ.

Μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης δὲν ὀφείλει νὰ λειτουργήσῃ ἀτομικά, ἀλλὰ συνοδικὰ μὲ ἀπόφαση τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου, σύμφωνα μὲ τὸ κείμενο, ἡ λύση ποὺ πρόκειται νὰ ἀναζητηθεῖ, ὀφείλει νὰ εἶναι σύμ-

18. Akt über die kanonische Gemeinschaft zwischen der russischen orthodoxen Kirche des Moskauer Patriarchats und der russischen orthodoxen Kirche im Ausland, Orthodoxes Forum 21 (2007) 271-273. A. LEBEDEFF, Canonical Assessment of the «Act of Canonical Communion» (Lecture at the IV All-Diaspora Council): www.russianorthodoxchurch.ws./synod/-engdocument/enart_lebeverakt.html. A. PSAREV, Looking Toward Unity: How the Russian Church Abroad Viewed the Patriarchate of Moscow, 1927-2007, Greek Orthodox Theological Review 52 (2007) 121-143. E. SYNEK, Zur Wiedervereinigung der Russischen Orthodoxen Kirche, Österreichisches Archiv für das Recht und Religion 54 (2007) 468-477.

19. R. POTZ – E. SYNEK, Kirchenrecht, Orthodoxes Kirchenrecht. Eine Einführung, 2. Auflage, Freistadt 2014, 183 (Unter Mitarbeit von Spyros Troianos und Alexej Klutschewsky).

20. P. – Π. Β', 273, 258-259.

φωνη μὲ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα. Παρ' ὅτι δὲν προσδιορίζεται τὸ περιεχόμενο τῆς φράσης «κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα», ἀναμφίβολα ἡ λύση πού θὰ πρέπει νὰ ἐξευρεθεῖ θὰ πρέπει νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὶς ἀρχές τοῦ κανονικοῦ δικαίου, μιὰ βασικὴ ἀρχὴ τοῦ ὁποίου ἀπαγορεύει τὴν ὑπαρξὴ δύο ἐπισκόπων διαφορετικῆς δικαιοδοσίας στὸν ἴδιο γεωγραφικὸ χῶρο, ὅποτε τὸ ἀντικειμενικὸ κριτήριό τῆς χρονικῆς προτεραιότητος ὀφείλει νὰ παίξει καθοριστικὸ ρόλο. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ αὐτό, ἡ ἔκφραση «κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα» σημαίνει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὅτι ἡ λύση πού ἤθελε ἀναζητηθεῖ ὀφείλει νὰ τύχει τῆς ἐκ τῶν ὑστέρων ἔμμεσης ἀναγνώρισης τῶν ἄλλων Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ πρακτικὰ εὐκολώτερα ἐφαρμόσιμη καὶ ἀποδεκτὴ.

Ἐνα τέτοιο πρόβλημα, θὰ μπορούσε νὰ ὑποθέσει κανεὶς, θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει, μετὰ τὴν ἔγκριση καὶ ἀποδοχὴ τοῦ κειμένου ἀπὸ τὴν Πανορθόδοξη Σύνοδο, στὴν Ἑσθονία ἢ καὶ τὴ Μολδαβία²¹, ὅπου μὲ βᾶση τὸ περὶ Ἀυτονόμου κείμενο, τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας θὰ μπορούσε -ὑποτίθεται κανονικὰ πλέον- νὰ «δημιουργήσει» ἐκεῖ ἐπίσημα μιὰ αὐτόνομη Ἐκκλησία, σύμφωνα μὲ τὶς διατάξεις τοῦ πρὸς ἐπικύρωση περὶ Ἀυτονόμου κειμένου. Στὴ Μολδαβία ἢ Μητρόπολη Βεσσαραβίας ὑπάγεται στὸ Πατριαρχεῖο Ρουμανίας καὶ θὰ μπορούσε, ἐνδεχομένως καὶ θεωρητικά, νὰ αὐτονομηθεῖ ἀπὸ αὐτό²². Κατ' ἀρχὴν θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι κατὰ τέτοιο εἶχαν καὶ ἔχουν τὴ δυνατότητα τὸ Πατριαρχεῖο Ρουμανίας ἢ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας νὰ πράξουν μέχρι σήμερα καὶ χωρὶς τὴν ἔγκριση τοῦ κειμένου, ἐφ' ὅσον ἀντικανονικῶς τὸ τελευταῖο ἐντάσσει τὴν Ἑσθονία καὶ τὴ Μολδαβία στὴ δικαιοδοσία του. Ἡ ὑπόθεση ὅμως αὕτη περὶ δημιουργίας Ἀυτονόμου περιέχει κατ' ἀνάγκη τὴν ἐκτίμησι ὅτι τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας θὰ ἀποδεχθεῖ νὰ περιορίσει τὴ δικαιοδοσία πού ἀσκεῖ διὰ τῶν ἐκεῖ ἐπισκόπων παραιτούμενη σὲ μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ αὕτη. Εἶναι προφανὲς ὅτι ἡ χορήγηση τοῦ Ἀυτονόμου περιορίζει σὲ κάθε περίπτωση τὸ εὖρος τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐκκλησίας πού χορηγεῖ τὴν αὐτονομία. Κατὰ συνέπεια κατὰ τέτοιο εἶναι μᾶλλον ἀπίθανο νὰ συμβεῖ. Ἀκόμα ὅμως καὶ ἂν συμβεῖ, τὸ ἔκτο ἐδάφιο τῆς δευτέρας ἐνότητος τοῦ κειμένου προβλέπει τὴ δυνατότητα προσφυγῆς στὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη «ὀμοῦ ἢ κεχωρισμένως» (δηλ. ἀρκεῖ καὶ ἡ προσφυγὴ τοῦ ἑνὸς μέρους ἐκ τῶν ἐμπλεκομένων), ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ δώσει τὴν κανο-

21. R. POTZ-E. SYNEK, Kirchenrecht, 138, 169, 172, 259.

22. R. POTZ-E. SYNEK, Kirchenrecht, 260.

νική λύση ἐπὶ τοῦ θέματος «κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα». Αὐτὸ δὲ σημαίνει ἀπλῶς ὅτι ἡ δυνατότητα μιᾶς τέτοιας προσφυγῆς δίδει διέξοδο στὸ συγκεκριμένο πρόβλημα, ἀλλὰ ὅτι ἐπὶ πλέον καθιστᾶ ἓνα διμερὲς πρόβλημα διορθόδοξο πρόβλημα, στὸ ὁποῖο κατ' ἀνάγκη οἱ ὑπόλοιπες αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες θὰ εἶναι ὑποχρεωμένες ἄμεσα ἢ ἔμμεσα νὰ τοποθετηθοῦν «κατὰ τὰ πανορθόδοξως ἰσχύοντα». Στὴ συγκεκριμένη περίπτωση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑσθονίας, στὴν ὁποία ἀπὸ τὸ 1923 τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο εἶχει ἀποδώσει τὴν αὐτονομία καὶ τὸ 1945 ἐξ αἰτίας τῆς πολιτικῆς συγκυρίας μετὰ τὴν ἔνταξη τῆς Ἑσθονίας στὴ Σοβιετικὴ Ἑνωση²³ τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας ἀντικανονικῶς ἐνέταξε στὴ δική του δικαιοδοσία, θὰ εὑρεθοῦν οἱ ἄλλες αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, οἱ ὁποῖες ὑποχρεωτικὰ θὰ πρέπει νὰ συνταχθοῦν μὲ τὴν ἄποψη ὅτι ἀντικανονικῶς τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας ἀσκεῖ δικαιοδοσία στὴν Ἑσθονία. Εἶναι δυνατό, τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας νὰ προτιμήσει νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν (ἀντικανονικὴ) δικαιοδοσία πὺν ἀσκεῖ, γιὰ νὰ δημιουργήσει ἓνα διορθόδοξο πρόβλημα; Τὰ «πανορθόδοξως ἰσχύοντα» κρίνονται ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἄμεσα ἢ ἔμμεσα καὶ πανορθόδοξως.

Τὸ κείμενο (§ 4δ) ἐπισημαίνει ὅτι ἡ ἐκλογή τῶν ἐπισκόπων τῆς αὐτόνομου Ἐκκλησίας γίνεται ἀπὸ τὸ ἀρμόδιο ἐκκλησιαστικὸ τῆς ὄργανο. Τὸ ὄργανο αὐτὸ προβλέπεται ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸ κανονισμό, ἀπὸ τὸν καταστατικὸ χάρτη τῆς αὐτόνομου Ἐκκλησίας. Αὐτὸ σημαίνει κατ' ἀνάγκη ὅτι ἡ ἐκλογή τῶν ἐπισκόπων δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ σύνοδος τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἀρμόδιο ὄργανο πρὸς ἐκλογή ἐπισκόπου στὴν αὐτόνομη Ἐκκλησία μὲ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότητα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ κληρικολαϊκὴ συνέλευση, μιὰ σχετικὴ ἀπόφαση τῆς ὁποίας, ὅταν προβλέπεται ἀπὸ τὸ Καταστατικὸ, μπορεῖ νὰ ἔχει μόνον γνωμοδοτικὸ χαρακτῆρα. Αὐτὸ προκύπτει ἔμμεσα ἀπὸ τὸ κείμενο πὺν προβλέπει ὅτι σὲ περίπτωσι ἀδυναμίας ἐκλογῆς ἐπισκόπου στὴν αὐτόνομη Ἐκκλησία αὐτὴ ἐπικουρεῖται ἀπὸ τὴν αὐτόνομη στὴν ὁποία ἀναφέρεται (§ 4δ). Ἡ ἐπικουρία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλη παρὰ ἀπο-

23. G. PARATHOMAS-R. P.M.H PALLI (Ἐκδ.), The Autonomous Orthodox Church of Estonia. L' Église autonome orthodoxe d' Estonie (Approche historique et nomocanonique, (Νομοκανονικὴ Βιβλιοθήκη 11), Κατερίνη 2002. J. RINNE, The Orthodoxe Church in Estonia, C. G. Fürst-R. Potz (Ἐκδ.), Multikonfessionelles Europa (=Kanon 12), Eichenau-München 1994, 44-48. Κ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ, Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ἡ ἐν Ἑσθονίᾳ ἐκκλησιαστικὴ κρίσις, C. G. Fürst-R. Potz - S. Troianos (Ἐκδ.), Kirchenrecht und Ökumene, FS P. Rodopoulos (=Kanon 15), München - E'ichenau 1999, 19-40.

στολή ἐπισκόπων ἐκ μέρους τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, κάτι πού ἔχει οὐσιαστικό νόημα καί ἀποτελεσματικότητα, μόνο ὅταν ἡ ψήφος τους προσμετρηθεῖ στίς ψήφους τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς αὐτονόμου Ἐκκλησίας καί ὄχι σέ μιὰ πολυπληθῆ κληρικολαϊκή συνέλευση.

Σέ διαφορετικά σημεῖα τοῦ κειμένου γίνεται λόγος γιά τόν «Πρῶτο» τῆς αὐτονόμου ἐκκλησίας, ὅρος ὁ ὁποῖος παραπέμπει στόν 34ο Κανόνα τῶν Ἀποστόλων²⁴. Ἡ χρήση τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὅρου δέν εἶναι ἀπόλυτα ἐπιτυχής, διότι ὁ τρόπος λήψεως τῶν ἀποφάσεων ἐνδεχομένως σέ μιὰ αὐτόνομη Ἐκκλησία νά μὴ γίνεται μέ τόν τρόπο πού προβλέπει ὁ 34ος Κανόνας τῶν Ἀποστόλων²⁵. Σέ κάθε περίπτωση δέ καί κατὰ ἀπόλυτη κανονική ἀκρίβεια, γιά τόν Πρῶτο δέ θά ἔπρεπε νά προβλέπεται ἡ δυνατότητα νά ἐκλέγεται ἡ νά ἐπικυρώνεται ἡ ἐκλογή του ἀπό τὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία καί ὄχι ὑπὸ τοὺς ὑπ' αὐτὴν ἐπισκόπους (§ 1β)²⁶. Γιά τοὺς λόγους αὐτοὺς ὁ ὅρος «Πρῶτος» ἐνδεχομένως θά ἔπρεπε νά χαρακτηρίζεται ἐπιτυχέστερα ὡς Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς αὐτονόμου Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τὸ ὅλο κείμενο προκύπτει ὅτι τῆ λειτουργία τῆς αὐτονόμου Ἐκκλησίας προσδιορίζει κατ' ἀρχὴν ὁ Τόμος τῆς αὐτονομίας πού ἐκδίδεται ἀπὸ τὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία. Τὸ κείμενο, ἐπίσης, ὑποδηλώνει τὴ λειτουργία τοῦ συνοδικοῦ θεσμοῦ γιά τὴ διοίκησή της, μέ σύνοδο πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐπισκόπους καί προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Πρῶτο. Μέσα σέ αὐτὸ τὸ πλαίσιο καί χωρὶς τὴν ὑπέρβαση ἢ παράβαση τῶν ἀρχῶν πού τίθενται ἀπὸ τὸν Τόμο αὐτό, ἀλλὰ καί τὸ παρὸν κείμενο, σύμφωνα μέ τὸν ἐσωτερικὸ κανονισμὸ κάθε αὐτονόμου Ἐκκλησίας, μπορεῖ νά προβλέπεται ἡ λειτουργία κληρικολαϊκῶν συνελεύσεων μέ γνωμοδοτικὴ ἢ ἀποφασιστικὴ ἀρμοδιότητα γιά ἐπιμέρους εἰδικότερα θέματα.

24. Ρ. – Π. Β', 45: «Τοὺς ἐπισκόπους ἐκάστου ἔθνους εἰδέναι χρῆ τὸν ἐν αὐτοῖς πρῶτον καὶ ἡγεῖσθαι αὐτὸν ὡς κεφαλὴν καὶ μηδὲν τι πράττειν περιττὸν ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης... Ἀλλὰ μηδὲ ἐκεῖνος ἄνευ τῆς ἐκείνου γνώμης». Ὁ Ἀριστηνὸς (Ρ – Π. Β', 47) ἐρμηνεύει τὸν «περιττὸν», οἷον ἐπισκόπους ψηφίζεσθαι, περὶ δογμάτων νέων ζητεῖν ἢ ἐκποιήσεις ἐκκλησιαστικῶν τιῶν ποιέσθαι...».

25. Ἐφαρμόζεται ὁ στ' κανόνας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (Ρ. – Π. Β', 128): «Ἐάν μέντοι τῆ κοινῆ πάντων ψήφω, εὐλόγῳ οὔσῃ, καὶ κατὰ κανόνα ἐκκλησιαστικόν, δύο ἢ τρεῖς δι' οἰκείαν φιλονικίαν ἀντιλέγῳσι, κρατεῖτω ἡ τῶν πλειόνων ψήφος».

26. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Βαλασμών Ρ. Π. Β', 171: «Τὸ παλαιὸν πάντες οἱ τῶν ἐπαρχιῶν μητροπολίται αὐτοκέφαλοι ἦσαν καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων συνόδων ἐχειροτονοῦντο». Γιά τὴν καθιέρωση καὶ λειτουργία τοῦ Μητροπολιτικοῦ συστήματος στὴ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὴν Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδο, βλ. Βλ. Φειδᾶς, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Α', Ἀθήναι 1992, 804-813.

Είναι αυτόνομη ό τι οί έσωτερικοί κανονισμοί τών αυτόνόμων Έκκλησιών, μετά την άποδοχή του περι του Αυτόνόμου κειμένου, όφείλουν να προσαρμοστούν στις νέες ρυθμίσεις, έάν παρουσιάζονται άποκλίσεις από αυτές.

Τό κείμενο δεν άπαντά στο ύποθετικό έρώτημα, έάν παρέχεται ή δυνατότητα στην αυτόκέφαλη Έκκλησία να άνακαλέσει τον Τόμο της αυτόνομίας, τον όποιο έξέδωσε και για ποιους λόγους δικαιούται να τό πράξει αυτό. Τό έρώτημα είναι βεβαίως θεωρητικό, διότι ή αυτόνομία, όπως καταδεικνύει ή ιστορική πράξη, με παράδειγμα την Έκκλησία της Σερβίας²⁷ ή της Τσεχοσλοβακίας²⁸, ύπήρξε προστάδιο για τή μεταγενέστερη άπόκτηση της αυτόκεφαλίας, είναι όμως ύποθετικά δυνατό να τεθεί. Έάν ή άδυναμία έπικοινωνίας λόγω άποστάσεως ή ή έξ αυτής καλύτερη ποιμαντική μέριμνα ύπήρξαν τά κύρια έπιχειρήματα για τή δημιουργία αυτόνόμων καθεστώτων με την συνεπικουρία της δημιουργίας έθνικών κρατών, είναι κοινός τόπος ό τι στις σύγχρονες συνθήκες, τά έπιχειρήματα αυτά δεν μπορούν πλέον να έχουν ισχύ. Έκείνο που έχει, δυστυχώς, ισχύ είναι ή προϊούσα όξυνση του πνεύματος του έθνοφυλετισμού που στους περασμένους δύο αιώνες, άλλα και σήμερα, έχει έμφιλοχωρήσει έντονα στον όρθόδοξο χώρο και ταλανίζει τους τελευταίους αιώνες τις διορθόδοξες σχέσεις. Η τελευταία αυτή διαπίστωση ένισχύεται περισσότερο, έάν σκεφθεί κανείς ό τι ό θεσμός της αυτόνομίας, έτσι όπως περιγράφεται στο προς έπικύρωση κείμενο, δύσκολα μπορεί να βρει έρεισμα στους ιερους κανόνες και την κανονική παράδοση²⁹, άλλα είναι άναγκαίο δημιούργημα τών τελευταίων κυ-

27. Βλ. τους σχετικούς Τόμους που εκδόθηκαν από τό Οικουμενικό Πατριαρχείο, ΑΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ – ΓΡ. ΛΙΑΝΤΑΣ, όπ. παρ., 131-141.

28. Βλ. τον εκδοθέντα Τόμο αυτόνομίας και τον Τόμο αυτόκεφαλίας, ΑΝ. ΒΑΒΟΥΣΚΟΣ – ΓΡ. ΛΙΑΝΤΑΣ, όπ. παρ., 203-214.

29. Παραδείγματα αυτόνόμων Έκκλησιών άποτελούν οί από τό Οικουμενικό Πατριαρχείο ίδρυθείσες άρχιεπισκοπές Πεκίου και Τυρνόβου κατά τον ιγ' αιώνα. Βλ. Ι. ΤΑΡΝΑΝΙΔΗΣ, Η διαμόρφωση του αυτόκεφάλου της Βουλγαρικής Έκκλησίας (Έταιρεία Μακεδονικών Σπουδών, Έπιστημονικά Πραγματεία 13) Θεσσαλονίκη 1976, 148. Κ. ΚΑΤΕΡΕΛΟΣ, Η κανονική δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου έπι τών έπαρχιών του δεσποτάτου της Ηπείρου κατά την περίοδο 1204-1235, Θεσσαλονίκη 1995, 257-286, με την εκεί βιβλιογραφία. Είναι όμως παρατηρήτέό ό τι ό Βλ. ΦΕΙΔΑΣ, Τό «Αυτόκέφαλο» και τό «Αυτόνομο», όπ. παρ., 28, ενώ θεμελιώνει τό θεσμό του Αυτόκεφάλου στο δια τών κανόνων β' και σ' της Β' Οικουμενικής Συνόδου καθιερωθέν Έξαρχικό σύστημα στη διοίκηση της Έκκλησίας έπι τή βάση της κατά Διοικήσεις διοικητικής διαίρεσης του κράτους, ουδόλως άναφέρεται στην κανονική θεμελίωση του Αυτόνόμου.